

Ekonomia

Joseba Barandiaran

Politika ekonomian (eta alderantziz)

Bistakoa da ekonomiak eta politikak duten lotura argia. Erabaki politiko askok ondorio ekonomikoak dituzte eta, kontrara, erabaki ekonomikoek (izan norbanako edo kolektiboek) eragina dute familiengan ('demos' edo herriarengan, finean), enpresengan nahiz gobernuengan. Jarduera ekonomikoa estatu eta lege jakin batzuen kontestuan burutzen da eta el-karreragina bistakoa da.

Hazkunde edo garapen ekonomikoa sistema politiko ezberdinekin (ez halabeharrez demokratikoekin) lor daitekeela ere bistakoa da. Txina, Korea edo frankismoa bera izan daitezke horren adibide, nahiz eta garapen horren hedadura geografikoan ere ezberdintasun nabariak izan daitezkeen. Orokorrean, ordea, garapen erduek kultura ekonomiko eta balio sozial jakin batzuk ere barne hartzen dituzte, azpiegitura sozial, teknologiko eta produktiboetan ere islatzen direnak.

Euskal Herriaren kasuan, bistakoa da Frantziako ereduak Iparraldean eta Espainiakoak Hegoaldean izan duten eta duten eragina. Zentzu horretan, ongizatean eragiten duten hainbat aldagai ere modu ezberdinean partekatzen ditugu mugaz alde batera eta bestera: erakundeen kalitatea (justiziaren nolakotasuna, erakundeen ustelkeria edota eroskeria), enpresak martxan jartzeko izapide eta epeak, hezkuntza, familia politika, hizkuntza edo kultur politikak...

Nolanahi den, agerikoa da egungo krisi ekonomikoak mugaz bi aldera eragin duen tentsioa. Azken hamarkadetako gainontzeko krisietan ez bezala, errenta maila altuko herrialdeak nabarmen ukitu ditu atzeraldiak, finantza alorrean hasi baina arlo errealer hedatu delarik, aldakuntza teknologiko

eta globalizazio bete-betean. Frantziako estatuak hazkunde, defizit eta langabezi arazo latzak ditu; European gidari edo erdigune teknologiko, ekonomiko edo politiko izateko puntu asko galdu ditu azken urteotan eta krisi politikoak jota dago, ekonomikoak bezain. Estatuaren periferian kokatu eta tamainaz oso txikia den Iparraldeak deus gutti lezake hor. Attendez: nola turistak, hala Parisko erabakiak. Baina Parisek ez du, oraingoz, erabakimen handirik erakusten.

Espainiaren kasuan, berriz, defizit, zor eta langabezia arazoak are larriagoak dira. Epe laburreko eta unean uneko hobe-kuntza txikiez harago, Kataluniak bistaratutako lurralde-tasunaren arazoa, langabezia tasa endemikoa, eskola porrot ikaragarria eta, berrikitan zabalduenez, ustelkeria hedatua- ren zama du gainean. Edabe horretatik edan du Hegoaldeko ekonomiak ere eta, gutxi edo gehiago, adreilu eta garraio azpiegitura gaindosiarekin bateratzen ditu administrazio pu- bliko hipertrofiatua, lanbide heziketa azpigaratua duen hez- kuntza sistema eta hein handi batean frankismotik eratorriak diren bestelako hainbat egitura eta ohitura sozioekonomiko.

Kontestu horretan (ELA sindikatuari irakurri baina Eusta- ti dagozkion datuekin), EAEko aberastasunaren banaketari erreparatuta: 2000. urtean BPGaren %51 jasotzetik, 2012an %46,4 jasotzera pasa dira lan errentak. Lehenagoko joera be- rretsi egin da krisian, banku erreskate, zorpetze publiko eta interes ordainketen handitze, zeharkako zergen igoera bai- na, batez ere, langabeziaren igoerak eraginda. Eta, nagusiki, European bistarazi den ekonomiak, batik bat finantzieroak, politikari gaina hartu izanaren ondorio da. Moneta politika bateratua izan bai, baina banku, zerga eta lan arloko arau- di batasunik ezak kinka larrian jarri ditu Europako zenbait herrialde. Batik bat Espainiaren gisako periferiakoak, baina baita, hein batean, Frantzia bera ere.

Hori guzti hori salatuz, edota islatuz, gertatu da Espainian Podemos fenomeno politikoaren agerpena, gurean ere iku- si «Ahal(ko) dugu(na)». Eta eltzea sutan probatzen denez, politikak berriro ekonomiari gain hartu ote diezaiokeen

frogatzeko aukera eman dezakeena. Nahiz eta zaila dirudien horrelakorik gertatzea, eltzea moneta batasunetik pitzatzen ez den bitartean, bederen.

Beste muturrean, bere burua Lehiakortasunerako Kontseilu izendatuak España 2018 plana plazaratu du, lau urtean langabezia Europako estandarretan finkatzea posible (eta ia erraza) dela esanez, lobby gisa eta enpresa handi eta soldata are handiagoen talaiatik. Sututa daudenei gasolina jaurtitzea dirudite proposamenok, eta jada hauteskunde inkestetan isla duen batzuen haserrea besteen kezka bihurtzen ari da. Ustelkeria ari baitu azken aldian inguruotan.

Maila akademikoan ustelkeriaren eragina zein den aztertu du hainbat lanek. Mushfiq Swaleheen 'Economic growth with endogenous corruption: an empirical study' izan liteke sendoenetako bat, epe luze bateko panel gisako datuak erabilia. Ondorioa: ustelkeriak badu eragina ekonomia per capita errentaren hazkunde tasan, baina berori ez da lineala.

Ildo berekoak lirateke, baina, erakundeen euren garrantzian zentratuago, Niall Fergusonen *The Great Degeneration. How Institutions Decay and Economies Die* edota Daron Acemoglu eta James Robinsonen *Why Nations Fail. The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. Azken horrek ezberdintzen ditu «erakunde inklusiboak» eta «erakunde ustiatzaile edo zurrupatzaileak»: lehenak aberastasuna sortzeko antolatzen dira, inbertsioa sustatu eta giza kapitala zein kapital teknologiko nahiz fisikoa pilatzeko ahalmena dute; bigarrenak, berri, talde sozial jakin bat(zu)en mesedetan antolatzen dira, aberastasunaren banaketa ezberdina eraginez. Egiatan, zuri eta beltzak baino grisak izango dira ugariago errealtatean eta baita denboran ere. Hori zenbakitara ekarri nahian sortu zen, berbarako, legeen errespetua neurtzen saiatzen den World Justice Project Rule of Law Index (<http://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index>), Twitterren txio @TheWJP egiten duena.

Gure txikian, lidergo eta egitura politiko nazional sendorik ezean, ez dugu horrelako ikerketetan ateratzerik ere. Beraz,

behetik gorako herri mugimenduen indar eta gaitasunean dago, egotekotan, biharko euskal ekonomiaren gakoetako bat, 'euskal' horri gagozkiolarik, 'ekonomiari' bainoago. Tokiko monetek, gertuko nekazarien kontsumo taldeek, kooperatibek (batik bat txikiak eta hezkuntzakoak barne), hezkuntzako praktika (behar denean intsumitue)k eta borondatezko lankidetzak eta barne-elkartasunak garrantzi handia izan dezakete, Errigora ekimena gogoan, herriak gora egin dezan. Ekonomian eragin dezaketen gure politikak liriateke, behetik gorakoak edota behetik beherakoak. Gure eguneroko jokamoldeetan ikuspuntu ekologikoa barneratzea da, berbarako, aurrera begira oso eraginkorra izan litekeen beste lan ildo bat, batik bat erregai fosiletan oinarritutako kontsumoari muzin egiten zaion neurrian. Zentzu horretan, Gipuzkoan 'zaborraren gerra' hitzetik hortzera ibili den legegintzaldi amaiera honetan, giltzarria da gizarte sentsibilizazio eta jokamoldeak zaborren gain aldatu ote diren, edo ez. Itxura batean, gainontzeko herrialdeak baino aurreratuago ageri baita Gipuzkoa, zabor bilketa sistema edozein delarik ere.

Zerga paradisu txikiak handientzat

Kapital handiak harrapatzeko zailtasunak eguneroko ogi dituzte ogasun ezberdinek. Urte batzuk joan dira zulo oso zabaleko saretzat jo daitezkeen SICAV inbertsio elkarteei (akronimo bera darabilte gure inguruko bi erdara nagusiek: Sociedad/Société de Inversión/Investissement de/à Capital Variable; SICAV beti ere) euskal erakundeek %28ko zerga tasaren sarea jaurti zietela. 2009an izan zen, EAJ, PSE eta Hamaikabaten ekimenez, SICAVek zuten %1eko tasa elkarte arrunten zergarenera berdindu asmoz. Esan gabe doa airean Madrilera joan zirela guztiak, %1eko zerga tasan bertangoxo jarraitzeko. Eta Madrilek ere beste horrenbeste egin balu, Luxenburgo, Andorra edo Suitzan topatuko zuketela lekua. Gure kasuan, sare jaurtiketa arraina uxatzeko egin zen gehiago,

arrantzarako baino. Hutsaren %28 ez da ezer eta askoren %1, aldiz, bada zerbait; duintasunaren prezioa, akaso.

Ohiko bihurtzen ari dira azkenaldian Irlandan edo Luxenburgon ezarri eta salmentak bertatik egitura konplexuen bidez burutzen dituzten enpresen berriak: Facebook, Google, Apple teknologikoak bakarrik ez, berrikitan zabaldu dira Ikea, Pepsi edo Burberryren kasuak ere. Kontua da oraingoan Luxenburgotik datorrela berria, eta Jean Claude Juncker buru zuen garaian (Europako Batzordeko egungo presidentea) negoziatu zirela horietako zenbait *tax ruling*, alegia, enpresa multinazionalak euren zerga ordainketak seko murrizteko hango agintaritzarekin negoziatzen zituzten akordio bilateralak. *Comfort letter* edo 'lasaitasun gutun' moduko batzuen bidez erakartzen zituen Junckerrek multinazionalok berera, Nafarroak baino biztanle gutxiago edukita, askoren %1 horrek luxenburgotarrei mesede egingo zielakoan.

Opor fiskalen isuna ikusita, Batzordeko presidentea herrialdez herrialde defizita murrizteko egingo dituen eskakizunak ikusita, amorrua da edonork senti dezakeen gutxienekoa. Gure inguruan zeresana eman duen antzeko gai bat ere puri-purian dago, Volkswagenen BEZa dela eta ez dela Espainiako Ogasunak eta Nafarroakoak duten auziaren harira. Urtetan Nafarroak izan duen gainfinantziazioa (urtero aurrekontuaren %10 inguru) bertan behera gelditu da krisiaren argitan eta tentsio politikoak eragin ditu. Barcina etxera bidali duen zera ez ote dago gai horrekin (ere) oso lotua? 🍷